

Anomáliák

Kosztolányi Dezső Színház: *Názáret*

Idén április 20-án mutatta be a Kosztolányi Dezső Színház a *Názáret* című új darabját. A színészek-alkotók három munkafázisban alkottak, először improvizációkkal, majd a szöveg megírásával foglalkoztak, végül pedig a színpadra állítást kiviteleztek. Összességében jó ötlet is volt a darab színre vitele: azt tapasztaltam, hogy a közönség itt-ott azonosulni tudott vele, kedvelte az olykor ugyan meg-megakadó, másrészt többször bizonytalannak ható művet. Nem is csoda, hisz az alkotók elmondása szerint a történet „a hétköznapi emberek életét követi, akik abban a helyzetben találják magukat, hogy a sorsuk az *Újszövetség* dramaturgiájával összecseng”. E rövid részlet olvasható az előadás egyetlen „útmutatóján”, webes platformján, és részben ugyan, de a *Názáret* követte is ezeket a „dramaturgiai” pilléreket.

A drámai alapszituáció itt sem túl komplikált: egy első ránézésre boldognak és kiegyensúlyozottnak tűnő, pontosabban: látszani kívánó család hétköznapijaiba tekinthetünk be. A házaspárnak, vagyis Verának (Nagyabonyi Emese) és Károlynak (Mikes Imre Elek) megszületik Miska nevű gyereke (Berta Csongor), aki amolyan „hagyományos” kamasz, megvannak a saját elképzelései, idejekorán szerelmes lesz, a maga visszafogott módján persze, de konfrontálódik szüleivel, bár inkább ők vele. A kinti világba pedig – némi naivitásból is adódóan – nehezen tud beilleszkedni, Jojo nevű barátjával (Kucsov Borisz) felszínes, egyoldalú a barátsága, de a szórakozóhelyen megismert csajjal és Magdival (Székely Bea) is kezdetben nehezen boldogul. Miska bekövetkező, jól szövődő tragédiájának előzményei mindenképpen soktényezősök, de alapvetően otthonról hozott élmények befolyásolják. Családi viszonyok, anomáliák, viselkedészavarok aktivizálódnak tehát „bent”, „kint” pedig az alkohol, a drogok, a bűnözők és a szerelem négyeségében kell egyensúlyoznia.

Már a fent leírtakból is kiderül, hogy a *Názáret* című előadás két, pontosan körülhatárolható részből és térből áll. Ezek összekötő eleme pedig

nem más, mint maga Miska. Itt utalnék arra is, hogy e két rész egy erősen szimbolikus nyitó- és zárójelenetbe ágyazódik, de ezek nélkül is kényelmesen funkcionál(hat)na a darab.

Az Andrej Boka rendezte előadás jó megoldásai közé tartozik (különösen) az első rész időkezelése. A felütés szinte pereg, amelynek ismertetését csak azért fogom rövidre, mert nem szeretnék lelőni pár jól alakult poént, amellyel ez az egység operál. Ezek – az olykor vizuális elemek – ugyanis magukért beszélnek. Mindenesetre hamar kiderül, Vera és Károly – komoly vallási szabályok által vezérelve – csak ritkán él házasetet, ennek a körülménynek azonban Vera nem szeretne alárendelődni. Enged tehát egy amolyan „angyali intésnek”, bár inkább csak hangnak, István hangjának, aki valósággal magával ragadja, és egy meglehetősen egyedi módon színre vitt szeplőtelenfogantatás-paródia közepette – mondjuk így – „megtermékenyül”. Igen ám, de hamar kiderül a félrelépés, a testtelen aktus: a perfekcionista Károly ugyanis határozott, ami a hónapok számolását illeti: börtben meg ugye amúgy sem lehet és nem is volt szex. Nincs mit tenni, a vallási normáknak kívülről engedelmessé váló pár felneveli a gyereket, de azért mindenki ott hordozza a titkot, a főbűnt. A boldogság csak látszat, de a nyugalom – egy bizonyos pontig, addig, amíg Károly komoly családi rituálék közepette össze nem csinálja magát – így legalább garantált, sokszor a családtagoknak mindenben engedelmessé váló, az ultimátumokra is kész Verának hála. Az események itt aztán lelassulnak, és jóformán egyetlen este, mégpedig a szenteste köré szerveződnek, amelynek során kibontakozik a tizenkét éves Miska amolyan világi-bibliai gyermekségtörténete. Akarva-akaratlanul is bevillan a *Vojáger* című darab, Mikes Imre Elek itt is jól hozza a férjszerepet, kicsit mintha nehezen is tudna szabadulni a másik előadás Páljától. Nagy Abonyi Emese is jól alakítja a bármikor túrni képes feleséget, csontig hatoló sikkolya – a megfelelő pillanatban – ebből a darabból sem maradhat ki.

Mivel értintem majd a darab bibliai utalásrendszerét, azért már itt ki kell emelnem, hogy a címválasztást nem tartom különösen szerencsésnek, egyrészt túlzottan az első részre irányul általa a figyelem, így pedig az eleve sokkal gyöngébb második (a „kinti”) rész marginalizálódik. Utóbbi bizonytalanságai viszont nyilvánvalóan nem írhatók a címválasztás számlájára. A második rész egyébként úgy indul, hogy az előző rész végén összeáll a drámai feszültség, betelik a pohár, és szavasul a főbűn. Innentől aztán a „kinti” világ tárul elénk: Miska egy diszkóban próbál lányt találni, barátjában nem bízhat, különféle drogokkal is kapcsolatba kerül – igaz, egy félreértés során –, ami aztán egyenesen vezet a végzetéhez.

Noha a *Názáret* – úgy tűnik – inkább az ifjúságnak szánt darab, de közel sem jutnak benne kifejezésre olyan „rejtett” didaktikus elemek, kifeje-

zöeszközök, amelyek például Urbán András *Dogs and drugs*ában nagyjából jól is működtek. A *Názáret* „didaktikus volta” nehezen formálódik, valahol ebben a kérdésben is fragmentálódik a darab. És nemcsak azért, mert Miska naivitása kissé túlzottra sikerült – a fiú inkább egy értelmi fogyatékos benyomását kelti –, hanem azért is, mert ha a színpadon épp szenvedést kell megjeleníteni, akkor annak kőkemény szenvedésnek is kell hatnia. Ha nem így működnek a dolgok, akkor féltő, hogy az ott látottak nem lesznek hitelesek, azaz a velük való azonosulás is vakvágányra fut. Mindehhez hozzájárult egypár dikcióbeli bizonytalanság is, ami a jövőben talán még orvosolható.

Nem tett jót a második résznek a csodás elem színre vitele sem, vagyis az emberek viselkedését megváltoztató „ablakmosó folyadék” megjelenése. Ráadásul ez volt az az elem, amely betetőzte Miska tragédiáját: a bűnözők, „a farizeusok” látóterébe került szer ugyanis felkeltette érdeklődésüket, meg akarták tudni, kinél van, ki árulja. Ez az ember pedig nem volt más, mint Miska. Az alkalmazott (kényszer)megoldás különösen rendszeridegenül hatott az első, de kiváltképp a második rész kontextusában. Hirtelen bukkant föl, hiba volt erre alapozni a drámai végkifejletet.

A darabban megjelenő bibliai utalásrendszerek jól működtek, különösebb felkészültségre e tekintetben nincs is szüksége a befogadóknak. Jó megoldás volt a „Látjátok, testvérek, ennyi az élet...” kezdetű temetési ének kétszer történő felcsendülése. Egyszer akkor hallhattuk, amikor az első rész végén a vacsorára kínkeservesen elkészített és feltálalt sült házi nyúl „eltemetésére” került sor, másodszer viszont Miska tragédiája után. Vagyis egyszer a véletlenül összetaknyolt szentesti vacsora alternatívájaként tálalt sült házi kedvenc elföldelésekor, másrészt Miska „keresztre feszítését” követően. Egyenesen adódik a kérdés: akkor kinek mennyi is az élet? Groteszk és nagyon is életszerű élmények feszültek tehát egymásnak. Ezért is lett volna sokkal célszerűbb, ha a darab második része és a zárlatja jobban épült volna rá erre a potenciálkülönbségre. Különösen azért lehetett volna ez elvárható, mert a darab elején tényleg jól funkcionáltak a megfelelő ütemben váltakozó groteszk (ondótenger) és vérkomoly (a „terhességi” jelenet az „asztalba zárt” magzattal stb.) képek. Kár, hogy ezek az erők kifulladásra jutottak a végére.

Andrej Boka *Csenđe* után számomra kissé csalódást jelentett az előadás, bár meg lehetne indulni az *Újszövetséggel* összefüggő utalásrendszer mentén is a részletes elemzéssel. Külön kiemelendő azonban a darabban a fiatal Miroslav Idić harmonikajátéka, de ne feledkezzünk meg a zeneszerzőről, Milan Vejnovićről sem, aki remek összhangot alakított ki kompozíciói által az előadás amúgy jól működő részeivel.